

“Akademyanın Velut Kalemi”: Prof. Dr. İlhan Tekeli ile Kent Üzerine

Orçun İmga - Hakan Olgun

• *Hocam evvela bu görüşmeye vakit ayırdığımız için tekrar teşekkür ediyoruz. Siz muhtelif sahalarda eserler veren bir entelektüelsiniz ve bu durum, mesele nereden başlamamız gerektiği hususunda bizi hayli zorluyor. Fakat “kent” olgusuna tarihî bir perspektiften bakmaya çalışmak, başlangıç için uygun olabilir diye düşünüyoruz. Kuşkusuz bu tarihsel perspektifte bazı önemli kırılma noktaları dikkatimizi çekiyor. Son birkaç asırlık süreçte bilimsel devrimden aydınlanmaya, moderniteden postmoderniteye kadar geniş bir yelpazede değerlendirilebilecek büyük değişim ve dönüşüm süreçlerinin, insan hayatının her alanına derinlemesine nüfuz ettiğini biliyoruz. Peki, bu süreç, insanın şehir algısında, insan-şehir ilişkilerinde ve insanın şehir kurma pratiklerinde ne gibi değişiklikler yarattı? Bize özetleyebilir misiniz?*

İlhan Tekeli: İlk kentin, ilk kentlerin doğuşu genellikle Neolitik Devrim’le ilişkilendirilir. Tabi buraya baktığınız zaman temelde en önemli mesele artı ürünün doğması. Yani eskiden Gordon Childe’in kitaplarında bu genellikle yerleşik tarımın başlamasına bağlanırdı. Ama Kuzey Mezopotamya’da, Türkiye’de Çayönü’de yahut Aşıklı’da yapılan çalışmalar gösterdi ki; kent, avcılık ve toplayıcılığın sistematize edilmesiyle oluşan artı ürünün üstünde oluşabiliyor ve bu kent oluşuktan sonra tarımın yerleşik hâle gelmesi gerçekleşiyor.

• *O zaman önce kentler sonra tarım söz konusu oluyor... Bu, Jane Jacobs’un “New-Obsidien” teorisini akla getiriyor...*

- Onun gibi bir şey. Şimdi teoride böyle bir değişiklik var. Ama temelde gayet açık ki, bu artı ürün olacak, sınıflı toplum olacak ve o artı ürünün miktarının artmasına paralel olarak da yapılacak yapılar, tapınaklar, vs.’nin miktarı, yapılan yatırımın büyüklüğü artacak. Bu da zaman içinde olan bir olay... Şimdi bu bakımdan baktığınızda kent, artı ürüne ve sınıflı toplumun ortaya çıkışına paralel olarak ortaya çıkıyor. Sınıflı toplum ortaya çıktığı zaman da, ilginç birkaç soru söz konusu oluyor. Bu sınıflı toplum, meşruiyetini nasıl kuracak? İşte bütün o dinî yapılar vs. onun etrafında oluyor. Tabi aslında sınıflı toplumun meşruiyetini nasıl kuracağını ters okursanız şöyle bir soru var: İnsanlar eşitsizliğe nasıl razı edilecekler? Bu tabi çok önemli bir sorudur. Genellikle medeniyet tarihi yazanlar bu soruyu pek sormazlar. Hâlbuki bence en önemli meselelerden biri, insanların bu eşitsizliğe nasıl razı edileceğidir.

• *Bir meşruiyet problemi yani?*

- Tabi... Ama meşruiyet probleminden daha kuvvetli bir problemdir bu. Şimdi şöyle bir medeniyet tarihi yazımı düşünebilirsiniz: “eşitsizliğe razı etme buluşlarının gelişmesi” olarak yazabilirsiniz. Bugün yazılmayan, tersten okunan bir tarih ortaya çıkar. Burada da en önemli öğelerden biri nedir? İnsanların eşitsizliğe razı edilmesini sağlayan bu en büyük buluş; “öteki dünya imajı”dır. Burası bir imtihandır, geçicidir, esas olan öbür dünyadır. Sen sesini çıkarma şimdi, orada mükâfat göreceksin. Bu tabi çok önemli, büyük bir buluştur. Yani eşitsizliğe razı etme mekanizmaları bakımından en büyük buluş budur. Şimdi sanayi öncesi dönemde böyle bir durum var. Ama tabi birinci dünyanın oluşumunda, “birinci büyük devrim” bu Neolitik Devrim’ken, “ikinci büyük devrim” Sanayi Devrimi’dir. Yani Sanayi Devrimi’yle beraber kent değişir. Kent yeni bir nitelik, eskilerde olmayan bir nitelik kazanıyor. Şimdi tabi Sanayi Devrimi yalnız değildir bu süreçte. Bilimsel Devrim yaşanıyor, Aydınlanma gerçekleşiyor, modernite doğuyor, ulus-devlet doğuyor, birey doğuyor, bilime ve bilgiye bakış açısı değişiyor. Böyle bir ortamda yeni

bir kent ortaya çıkıyor; ama bu kentin ortaya çıkışına da şöyle bakabiliriz: İlk sanayileşmede kapitalizm oturmuş, emekçi örgütlenmesi yok. O sırada kendiliğinden oluşan bir kent var. Bu, sefalet halinde işçi mahalleleri, çok kötü yaşam koşulları... Aslında endüstrileşmenin, kısa erimli kapitalist mantığın yarattığı kent o. Ama ne iyi ki, insan aklı, kendi sonuçları üstünde düşünen bir akıl. Her yaptığının sonucunu değerlendiriyor ve onu düzeltebilecek mekanizmalar üretiyor. Birden ne görüyoruz? Bir sürü ütopyanın ortaya çıktığını görüyoruz. Ve bu ütopyalar içinde, yaşam kalitesi, yeni yaşam biçimleri, yeni iş ilişkileri... Çok çeşitli ütopyalar geliyor. Aynı zamanda da, yeni kent yapma pratikleri ortaya çıkıyor. İşte, 1860'da, 1861'de Haussmann'ın Paris'teki operasyonu... Şimdi bu bizim karşımıza, daha yaşanabilir bir kentin kurulmasının, o zamanki pratiklerle bütünleştirilerek ele alınışını çıkarıyor. Burada aslında Saint-Simon'un yaklaşımları bence çok önemli. Saint-Simon, daha Sanayi Devrimi olmadan sanayi toplumunu ve sanayi kentini düşünmüş oluyor.

• *Tekniğe özel bir vurgusu var...*

- Tabii... Yani Saint-Simon ilginç bir adam. Onun kafasında şöyle bir model var: Diyor ki; "mühendisler bilhassa fiziği kullanarak birçok sorunu çözüyorlar. Ama sosyal bilimciler de öyle bir sosyal bilim yapmalıdırlar ki, o bilim de sosyal problemleri çözsün". Bir çeşit, mühendislik düşüncesini sosyal alana taşıyor. Bu arada bir parantez içinde birkaç şey söyleyeyim: Saint-Simon'un daha çok Fransa'nın "Politeknik Okulu"nda arkadaşları var. Orada bulunuyor ve onun yetiştirdiği adam Auguste Comte. Auguste Comte bir inşaat mühendisi. Aynı kanaldan geçiyor. Asıl ilginç tarafı, Saint-Simoncular, Saint-Simon öldükten sonra, Mısır'da, Mehmet Ali'nin reformlarının düşüncesini yaratan adamlar oluyor. Onlar Mısır'a geliyorlar, Mısır modernleşmesini etkiliyorlar ve bu Mısır modernleşmesi de, II. Mahmut'un programını, Türk modernleşmesini etkiliyor. Şimdi bilimsel bilginin bir çeşit sosyal mühendislik anlayı-

şıyla kullanılması gündeme geliyor. Bütün bu gelişmeler içinde ortaya çıkan oluşumları yalnız ütopyalarla anlamak mümkün değil. 1848’lerde, biliyorsunuz, Avrupa’da işçi sınıfının büyük bir devrimi oluyor, kalkışması oluyor. İşte Marx, Komünist Manifesto... Bir çeşit siyasal hareketle beraber hem bir ütopya hem de bir eleştiri geliyor. Bu ikisinin oluşumu içinde bir kent gelişiyor. Şimdi bu kentin gelişmesi sırasında -diyelim ki bu tartışmalarımızın, bizi 19. yüzyılın sonlarına getirdiğini düşünelim- bu dönemde “güzel kent akımı” gibi akımlar ortaya çıkıyor. Burada yine bir parantez açayım: Dünyada ve Türkiye’de aslında kent planlamasının gelişmesi, pratikte 1850’ler civarında. Ve bu daha çok Batı’da bir sağlık problemini çözmek ve parselasyon düzeni sağlamakla vs. ile ilgilidir. Daha çok bir haritacılık hüneridir. Ama “güzel kent” kavramı ortaya çıktığı zaman hemen karşımıza şu geliyor; bir anlamda, bir nesne gibi planlanan bir kent... Ve o zaman yapılan kent planlarına baktığınız zaman, bu planlar plancısının ismiyle anılır. Mesela bizde nedir?

- *Prost Planı, Jansen Planı...*

- Bu, 1920’lerde ve 1930’larda hâkim olan, biraz mimarlık hünerleriyle hemhal olan bir planlama biçimi. Bu planlama biçimi İkinci Dünya Savaşı sonrasında sürdürülemiyor. Niye sürdürülemiyor? Bütün dünyada büyük ve hızlı bir kentleşme yaşanmaya başlıyor. Ve bu hızlı kentleşme, beraberinde, bir nesne gibi önceden belirlenmiş, parçaları yapılan bir şehir inşasının pratikte mümkün olmadığı gerçeğini getiriyor. Kentin etrafını gecekondular kuşakları sarıyor, yapsatçı apartmanları ortaya çıkıyor, kent merkezinin az katlı yapıları yıkıp yerine çok katlı apartman yapmaya başlıyorlar. Kentin gelişmesine emrivakiler hâkim oluyor. Böyle bir pratik içinde düşünce değişiyor. Deniliyor ki; biz bir bilimsel araştırmayla kentin nasıl gelişeceğini tahmin edelim, o tahmin ettiğimizi pratiğe geçirelim, yani bir haritaya dökelim, çizimini yapalım ve kentin 20 yıllık gelişmesini bunun üzerine oturtalım. Dolayısıyla “comprehensive rational planning” (kapsamlı akılcı planlama) dediği-

miz bir planlama pratiği ortaya çıkıyor. Tasarım hünerinden çok bilimsel kestirimlere dayanıyor. Bu pratik bir süre devam ediyor. Ama 1980'ler sonrasının dünyasında, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçilmeye başlanınca, Fordist üretimden esnek üretime, modernizmden postmodernizme doğru, ulus devletler dünyasından küresel bir dünyaya doğru yol almaya başlanınca, kentin anlamı da değişmeye başlıyor. Kent, bir ulus devlet içinde, o hiyerarşi içinde yerine razı olan bir öge olmaktan çıkıp, dünyada kendi başına yarışan bir öge haline, dünyaya doğrudan eklenilen bir öge haline geliyor. O zaman da, bu 1960'ların planlama anlayışı, bu kentin yarışmasının bir engeli haline geliyor. Bunun üzerine, yeni bir planlama anlayışı; stratejik, katılımcı, işbirliğine dayanan, müzakereci planlama gibi terimlerle yeni bir planlama pratiği geliyor. Bu pratik çok farklı bir pratik; çok aktörlü bir dünya var ve bir tarihsel oluşum yaşanıyor. Aslında kent, bir plancının ürünü değil de, o toplumun tümünün ürünü olarak görülüyor. Bu tarihsel akış içinde plancının rolü de, müdahale eden, bu akışın orasını burasını düzelteren bir nitelik kazanıyor. Yani bugün plancı, toplumlarda kentlerin oluşumunu etkileyen aktörlerden kritik öneme sahip olan birisi oluyor. Bu bakımdan görevi de, siyasetle paralel olmaya başlıyor.

• *"Yönetişim" kavramı da bu süreçte önem kazanıyor...*

- Tabi tabi... Çok aktörlü olunca zaten yönetim giriyor. Şimdi böyle bir uzun maceradan geliyoruz. Onun için kent plancılığı çok önemlidir. Çünkü biz onun içinde yaşıyoruz. Bizim yaşam kalitemizi, kimliğimizi, birçok unsuru o belirliyor. Onun için bunun, insanların benimsediği, içinde severek yaşadığı bir mekân haline gelmesi çok önemli.

• *Hocam, bildiğiniz gibi modernist kent planlama anlayışı birçok açıdan eleştirilene uğradı. Bu kent planlama anlayışını eleştiren yazarlar, bu planlama anlayışının, insanların tercihlerini dikkate almayan otoriter bir yön barındırdığını, anti-sosyal bir inşaat geleneği getirdiğini, insanlara sağlıklı bir yaşam*

sağladığını, fakat onları yeteri kadar mutlu edemediğini ifade ediyorlar. Şimdi gelinen noktada ise postmodernist planlama/tasarım anlayışları tartışılıyor. Postmodernist planlama ya da tasarım bize ne vaat ediyor?

- Şimdi şöyle bir tuzak var bu soruda, o tuzak şu; modernizmin bir tuzağı var temelde. Modernitenin kavramları ikili karşıtlıklar, "binary opposition" halindedir. Yani modern varsa onun karşıtı bir postmodern vardır. Oysa böyle düşündüğünüz zaman modern düşüncede kalmış olursunuz. Oysa ben mesela kendi kitaplarımdan birinde "modernite aşılrken siyaset" dedim; "postmodern siyaset" demedim.

• Dolayısıyla bu bir süreç...

- Evet, süreç. Yani postmodern, modernitenin içinden doğacak, bir süreç içinde oluşacak... Doğabilmesi için ona eleştiri getirmesi bir başlangıçtır. Ama onun içinde eleştirdiği değerlerin vs.'nin değişmesiyle yeni bir şey ortaya çıkıyor. Yani biz belki postmodernin ne olduğunu, postmodern aşılmaya başladığında tam olarak fark etmeye başlayacağız. Şimdi bu genel yönlendirmeden sonra, modern konusunda benim eleştirim başka bir noktadan oluyor. Benim, yazdıklarımda kullandığım bir kavram var. Genellikle başka yerde, başka dillerde, Batı literatüründe kullanılmayan bir kavram. O da şu: "modernist meşruiyet" kavramı. Şimdi modernist meşruiyet şöyle bir şey: Dünyanın bir yerinde modernizm gerçekleşmiş, yayılmaya başlamış, sen onu dondurmuşsun, bir modernite projesi haline getirmişsin ve onun kavramlarını yasalarla kurumsallaştırmışsın. Ve diyorsun ki; "benim toplumumda bir kentte yaşamak ve kentte bir şeyler inşa etmek istiyorsan, bu kurallara uyacaksın". Fakat şöyle bir konu var: Acaba senin koyduğun bu modernist meşruiyet kuralları, toplumdaki bireylerin kapasiteleriyle tutarlı mı? Bunu gerçekleştirebilirler mi? Mesela bunun en açık bildiğimiz örneği gece-kondudur. Ne oldu? "Köylü Ahmet" sırtına yorganını aldı geldi. Sen ona dedin ki: "Kardeşim, senin hakkındır kente göçmek, bir şey diyemem,

insan hakkıdır, ama bir küçük ricam var; geldiğinde şehirde meşru olarak yaşamak istiyorsan, bir arsa al, onun üstüne bir plan yaptır ve önce belediyeden ruhsat al, sonra binayı yaptır. Sonra da oturma izni al. Ondan sonra meşru olarak oturursun". Kime diyorsun? Köyden gelmiş Ahmet'e. Şimdi senin söylediğin, bu vatandaş için çözüm değil. O da kendi çözümünü buluyor. Sen de, kendi yasalarına dayanarak onu suçlu ilan ediyorsun. Böyle bir devlet-yurttaş ilişkisi olamaz. O yurttaşın kapasitesi yoksa kabahat senindir ve onu suçlu ilan edecek kuralları kabul edemezsin. Şimdi temel sorun, modernist meşruiyetin ortadan kaldırılamamasıdır. Bu konuda başarısız olan yalnız biz değiliz, bütün dünya başarısız. Yani modernitenin dar kalıpları öyle bir sıkı ki; bu adamların olanaklarına uygun bir yeni meşruiyet kalıbı yaratamadık. Eğer yaratseydik, ya da dünya yaratabilseydi, bugünkü kentleşmenin geldiği nokta çok farklı olabilirdi. Tabi bizim buradaki sorunumuz yalnız imar nizamıyla ilgili değil. Sonra dedik ki; bunlar kente gelince kentlileşsin. Kentlileşme ne demek? Benim kafamda bir yaşam kalıbı var ve bu gelenler de ona uysun. Fakat "kültürleşme teorisi" diye bir teori var biliyorsunuz: İki kültür karşı karşıya gelir ve ikisi de değişir. Eski elit kentliler dedi ki: "Ben değişmem sen değiş". Bu, teoriye de aykırı bir durum. Bugün buna asimilasyon diyoruz. Asimilasyon ise bugün olumlu nitelikler yüklediğimiz bir kavram değil. Şimdi, biz bunları dönüştürmeye çalıştık. Ne oldu? Dönüştürebildik mi? Belki onlar bu tarafı dönüştürdü. Ruhsatsız yapı modern kesime yayıldı. Piyasa mekanizması içinde arabesk türü müzik türedi...

• *Her alana sirayet etti...*

- Tabi... Yani zaten teorinin bize söylediği de bunun böyle olacağı. Bu dayatmacılığın arkasındaki meşruiyet çerçevesi modernist. Bu ilânihaye sürdürülemez, başarısız sonunda. Onun için eleştiri geliyor. Tabi o zaman, modernist kalıplarla oluşmuş bir tarihî gelişim yerine yeni bir gelişim... Üretimin çeşitlenmiş, insanların beklentileri çeşitlenmiş, vatandaş

kavramı artık kozmopoliten nitelik kazanmış, o zaman yeni bir pratik geliyor. Ve sanayi toplumundan sanayi sonrası topluma geçiyoruz. Yani artık metropoliten kavramı geçerli değil; o, sanayi toplumunun kavramı. Bugün ne kullanıyoruz?: “Kent-bölge”. Ama kent-bölgenin ne olduğunu ne biz biliyoruz ne de dünya biliyor tam olarak. Bu daha çok başlangıç teorisi halinde... Biz İstanbul’u kavramak istiyorsak, kent-bölge üstünde düşünmemiz lazım. Kent-bölge, modernist terimlerle düşünülüyor artık.

• *Modernist ve postmodernist planlama anlayışları bağlamında çok yararlı bir perspektif sağladınız hocam. Tabii sizin, Ankara’nın kuruluş dönemiyle ilgili çok çok önemli çalışmalarınız var. Bu çerçevede, bilhassa Cumhuriyet’in ilk yıllarında Ankara’nın imarından murat edilen neydi? Ve kent kimliği açısından bugün geldiğimiz nokta nedir?*

- Şimdi tabii Ankara’nın imarını bir çeşit deney olarak görmek belki daha doğru olur. Çünkü Cumhuriyet, Ankara’yı başkent ilan etmekle çok riskli bir karar alıyor. Bir dünya kenti İstanbul var; onu bırakıyorsunuz, Anadolu’da görece olarak küçük bir kentte modern yaşamın bir örneğini yaratmak istiyorsunuz. Bu isteğin arkasında şöyle kaygılar var: İstanbul’un kozmopoliten yapısı içinde bir ulusal burjuvazi doğamaya-çağını düşünüyorlar. Ondan sonra “Batıya rağmen Batılılaşma” diye bir slogan var. Ankara’yı biraz öyle anlamak da kabil... Hem bir “modern”i kurmak istiyor, ama Batıyı eleştirdiği için, o eleştirileri içermeyen bir “modern” kurmak istiyor. Çıkış noktası bu. Ama bunu kurmak öyle kolay bir şey değil. Çünkü daha önceden çok fazla bir deneyimi yok. Zaten kentin bütününün planlanmasını düşünme deneyimi 1910’larda, 1913’lerde Türkiye’ye giriyor. Daha öncesinde planlama anlamında bazı kentler için bir şeyler yapılıyor ama ciddi değil. Şimdi Ankara’yı ele aldıkları zaman iki şeyi çözmeleri lazım: Kent yönetimi ne olacak? Yani yalnızca plan yapmanın hiçbir anlamı yok. Önce bir kent yönetimi, sonra onunla beraber plan... İkisini birlikte çözmesi gerekiyor. Ve kent yöneti-

minde de Osmanlı'yı buraya naklediyor, yani şehremaneti kuruyor. İstanbul'un modelini buraya naklediyor. Ve İstanbul Belediye Başkanı'nı, Haydar Bey'i getiriyor. Haydar Bey de pratik bir adam. İşte çimento fabrikası, tuğla fabrikası, kireç ocağı, elektrik fabrikası vs. bir sürü şey kuruyor. Ama yalnız bunları kurmakla olmuyor. İşçi de yok. Macar işçiler geliyor, yapı usta okulları açılıyor. Yani işe el atıyorlar ama arkası çorap söküşü gibi geliyor. Tabii bunun yanında plan yapmak gerekiyor. Plan fikri zaten var. Lörcher Planları var iki tane. Birisi eski tarihî kent için. Bir de şöyle bir çatışma yaşanıyor: Eski Ankaralılar diyorlar ki: "Bu, eski Ankara'da olsun, yani eski Ankara yıkılsın, yerine yüksek katlı binalar yapılsın". Hâlbuki kentin yeni yöneticileri eski Ankaralı değil. Onlar kenti sıçratıyorlar yeni şehre. Yani II. Lörcher Planı, oradaki bataklığın istisnâ ve orada yapılan bir yerleşme... Modern yerleşme öyle başlıyor. Tabii planı yapacaksın ama üstündeki binaların stili meselesi var. Elinde gelişmiş bir akım var; Birinci Ulusal Mimarî denilen akım. Şimdi burada çok ilginç bir durumla karşı karşıyayız. İlk binalar bunlar tarafından yapılıyor. Ve bu, 1927'de bıçak gibi kesiliyor. Atatürk modern bir mimarî istiyor. Tabii bu bir deneyerek bulma süreci ve ondan sonra da Jansen Planı 1928'de geliyor. İşte 1928'de sistem iyi kötü oturmaya başlıyor. Yani bir imar idare heyeti var, bakanlar kuruluna bağlı çok yetkili bir planlama organizasyonu... Yani planın kendisi o kadar önemli değil, bütün sürecin tümünü birlikte anlamamız gerekiyor. Şimdi düşünüyorum da, nostaljik bakış açıları var. Bu Birinci Ulusal Mimarî akımı devam etseydi, -şimdi binalara bakıp herkes bunu seviyor- düşünebiliyor musunuz Ankara hep öyle binalarla kaplı olsaydı... Ne felaket olurdu. Yani kâbus gibi geliyor. Beş on tanesi iyi de...

• *Kente kimlik kazandırmaz mıydı hocam?*

- Kazandırmazdı; bir felaket olurdu. Yani çağ dışı anakronik bir şey olurdu. Ama bakın bu tabii çok önemli, radikal bir karar. Zaten az sayıda mimar var. Var olan mimarları da devre dışı bırakıyorsun. Ondan sonra

işte modern mimariyi toparlıyorsun, Seyfi Arkan gibi isimleri ortaya çıkarıp, yetiştiriyorsun. Şimdi Jansen Planı'na gelince, aslında Ankara'nın gelişmesi bir süreç içinde ortaya çıkıyor. Biliyorsunuz, geçmişte bütün Anadolu kentlerinde bir eski kent vardır, bir tren istasyonu, ona doğru bir ilerleme vardır. Ama Ankara'nın esas aksını belirleyen, Mustafa Kemal'in Çankaya'da konutunu seçmesidir. Ondan sonra gelişme aksı belli oldu. Ve ona baktığınız zaman kentin Jansen Planı'nı yaparken, Lörcher Planı'nda yeni şehir belli. O bütün ortadaki o üçgen bakanlıklar adası vs. hepsi var. Ama zaten bu ikisinin görüşü de çok fazla aykırı değil. İkisi de hem bahçe kent ütopyasından, hem de Camillo Sitte'nin tarihî kent anlayışından etkileniyor. İkisinin de plancılık anlayışlarında biraz benzerlik olduğu için, Jansen'in bunu devam ettirmesi kolay oluyor. Yani orada bir bütünlük korunuyor. Çok eleştiriler var tabii; yani nüfusu tahmin edememişler, 300 bin olarak almışlar, bu da kısa sürede aşıldı vs. gibi. Fakat kent için 300 bin nüfus hedefi verdikleri zaman kentin nüfusu 75 bin. Dört misli hedef vermişler. Dört misli hedef vermek öyle kolay bir şey değildir. Öyle küçük diye eleştirilecek bir şey de değildir. Bayağı büyük bir hedeftir 75 binlik kenti 300 bine çıkarmak. Zaten 300 bine çıktıktan sonra yeni bir plan yapılması gerekmiştir... Şimdi Jansen Planı'nın en çok eleştiriye konu olan yanı Jansen'le ilgili değildir. En büyük eleştiri, arsa stokunun yapılmaması ve beraberinde rasyonel bir arsa politikasının izlenmemesidir. Spekülasyonla beraber kısa sürede çok yükselmiştir arsa fiyatları. Bunun en ilginç örneği bakanlıklar sitesinin yapılmasıdır. Planda bakanlıklar sitesi belirlenmiş ve Ankara'daki mebuslar o alanı kapatmışlardır. Ve o alan üstünde İsmet Paşa uygulama yapmak istiyor. Bütçeye 100 bin lira koymuş, ama bu parayla bakanlıklar adasını istimlâk etmek mümkün değil. Çözüm Mustafa Kemal'in prestijinden geçiyor, başka bir çözüm yok. Mustafa Kemal Saraçoğlu mahalleleriyle bakanlıklar sitesini kapsayan kısımdaki arsa sahiplerine diyor ki: “İsmet Paşa'nın bütçesinde 100 bin lira var, burayı istimlâk edecek, kimse de mahkemeye gitmeyecek”. Ama tabii şehrin tümü böyle imar edilmez. Ve bunun ilk sonucu Bahçelievler'dir. Bahçelievler'in planını

Jansen yapmıştır. Yani planın dışına ilk çıkış Jansen'in eliyle gerçekleşmiştir. Ama bunda Jansen'in bir kabahati yok; kabahat, beraberinde bir arsa stokunun yapılmaması. Yani çünkü o sırada, o bataklığın istimlâk edildiği sırada, vergi değeri üstünden bir istimlâk yapılıyor. Çok ucuza istimlâk yapılıyor. Onların istimlâk edilip, kent gelişme alanlarını belediyenin elinde toplanması, tabi çok şey fark ettirdi. Ama Türkiye yönetiminin deneyimi bu konuda yeterli değil. Yani ben bunları eskiden, daha çok hayıflanarak yazardım; "ah bu fırsat kaçtı" diye. Hâlbuki şimdi şöyle düşünüyorum: O zamanki zihniyetler içinde gerçekleştirebilen bu olmuş. Değil mi; yani hayıflanmanın hiçbir faydası yok.

• *İçinde yaşadığımız çağın en önemli yönlerinden birinin de, kültürel olanın, kimliğe ilişkin olanın iyiden iyiye ön plana çıkması olduğunu söyleyebiliriz. Farklı kültürlerle ve kimliklere ilişkin tartışmalar ve talepler Türkiye'de de gündemi işgal eden konuların en başında geliyor. Tabi bilhassa büyük kentler, bu farklı kimliklerin bir araya geldiği mekânlar olarak büyük bir önem kazanıyorlar. Bu farklı kimliklerin birbirlerini tanımalarını, ilişki kurabilmelerini ve bir diyalog zemini oluşturabilmelerini sağlamak açısından kent plancısına ne gibi görevler düşebilir?*

- Kent plancısının, geleneksel aletlerle yapabileceği belirli şeyler var; ondan fazlasını yapamaz. Ama bugün için kent plancısını daha genel bir plancı olarak düşünürsen, o zaman yapabileceği işler değişir. Yani biraz da siyasetle dirsek teması içinde yapabileceği şeyler... Tabi ilk yapılacak şey, kamusal alanları birer karşılaşma alanı hâline getirmek. Yani bir kentte insanlar ne kadar kamusal alanların dışında kalıyorlar, kamusal alanlara çıkmıyor ve evlerinde hapis kalıyorlarsa, orada ayrımcılık, kendi kabuğu içine çekilme, önyargılar, stereotipler inşa edilir. Bu bakımdan ilginç olan mesele; bu "piyasa" olgusu... Ben son zamanlarda İzmir, Çanakkale gibi çeşitli yerlere gittim, oralarda olan ilginç bir olgu bu. Eskiden Ankara'da da vardı, şimdi yok bu piyasa olgusu. Şimdi, İzmir'de adamlar evlerine kapalı yaşamıyorlar. Yani fakiri de, zengini de. Birisi

çay içiyor, öteki bilmem balık restoranında pahalı bir şey yiyor; ama akşam bir yere çıkıyor, bir yerde yürüyor. Bu ne demek? Kamu mekânında kendini sergiliyorsun. O zaman kendine özen gösteriyorsun. Kendine özen göstermek demek, diğerlerine saygı demek. O da sana gösteriyor. Bir etkileşim, kamusal alanı kullanma, birlikte kullanma, çok önemli bir şey. Bu kamusal alanları bina yapılacak fırsatlar olarak görüp oraya apartmanlar yaptıkça, tabii bu olanak azalıyor. Bunlar çok kıymetli araçlarımız. Bir de, -bu biraz postmodernizmin eleştirisi olarak söyleyeceğim bir şey- bu “kapısı kapalı komüniteler”in oluşması, “gated community”lerin oluşması. Şimdi bu ilginç bir konu... Bu bence modernitenin ahlâkına sığmaz. Kamu alanlarının açık olması lazım... Bu, postmodernitenin hastalıklı bir yanındır. Şimdi burada ilginç bir ikileme karşı karşıyayız. Bu nasıl savunuluyor? Güvenlik diye savunuluyor. Bu güvenlik savunması sahte bir savunmadır. Sebebi şu: 2009 sonunda, İstanbul’da metropoller konusunda “Urban Age” başlıklı bir uluslararası toplantı yapıldı. Orada, güvenlik konusunda Sao Paulo’yla İstanbul’u karşılaştıran bazı sayılar verildi. Sao Paulo’da halka sorulduğu zaman “kent güvenli mi” diye, %50’si güvenli diyor. İstanbul’da soruyorsun; %25’i güvenli diyor. Rakamlar tam doğru olmayabilir ama o civarda bir şey. Hâlbuki her 10 bin kişide suç oranlarına bakıyorsun; Sao Paulo 7 misli yüksek İstanbul’dan. Yani bu güvenlik meselesi subjektif bir şey, özel yanı olan bir şey. Ama böyle bir karşılaştırmalı analiz yaptığında, abartılmış bir güvensizlik sorunu olduğu fark ediliyor. Bunun arkasında çok hızla büyüyen güvenlik sektörünün payı var mı? Bu da insanın aklına geliyor. Benim araştırmam olmadığı için bundan fazlasını söyleyemiyorum. Ama böyle bir kuşku da insanın aklına geliyor. Şimdi özel güvenlikçilerin miktarı polis miktarımızdan fazla... Gecekonudaki her sekiz işten biri özel güvenlikmiş saptamasını yapan bir gazete haberini hatırlıyorum. Hâlbuki güvenlik olmadığı zaman önemli bir şey... Ama eğer bir toplum doğru dürüst ise güvenlik talebi sıfırdır, o zaten güvenlidir. Şimdi bu, bir rejimin “cost”u olan, maliyeti olan bir güvenlik. Biz, kötü rejimin maliyeti olan güvenliği finanse ediyoruz; ama aynı zaman-

da, bunu millî gelirimize pozitif değer olarak yazıyoruz. Hâlbuki o negatif olanın bir göstergesidir.

Şimdi bu kısmı kapamak için size, burada üçüncü bir şey söyleyeceğim. Günümüzde şöyle bir şey var; eski homojenleştirilmiş ulus devlet vatandaşı yerine, çeşitliliğe açık, hoşgörülü, birlikte yaşayabilen yurttaşlar söz konusu. Çok kültürlülük diye bir şey var; zenginlik olarak görülüyor. Bu zenginlik olarak görülmesi de tesadüf değil. Siz inovasyonu bu kadar yüceltirsenez, bu inovasyon öyle homojen yerde olmaz, böyle bir yer gerekir. Ama burada şöyle bir tehlike var; siz burada bunu savunurken, gettolara çekilmiş, birbiriyle ilişki kurmayan, yan yana duran çok sayıda kültürden söz etmiyorsunuz. Bu gettolaşmadır. Ve bu ötekileşme yaratır, çatışma yaratır.

- *Bir nevi yan yana, fakat birlikte değil...*

- Yan yana. Yan yana durduğu zaman bu çatışma yaratır. Şimdi çokkültürlülük talebinin yanında bir koşul var. O koşul; etkileşen bir çokkültürlülük. Birbirine kapalı değil. Bu etkileşme içinde herkes birbirinden etkilenerken değişecek, ama homojenleşmeyecek. Yani kendi farklılıklarını yeniden üreterek, yeni koşullarda üreterek gelişen canlı bir toplumdaki herkeşe öteki olarak bakan bir çokkültürlülükten değil. Tabi bu gettolaşma meselesi de bizim plancıları çok ilgilendiriyor.

- *Hocam bu çerçeveden bakıldığında önemli bir mesele de, kentte sosyal adaletin sağlanamaması hususu. Dünyada hüküm süren ekonomik sistem, bir yandan küresel sermayeyi çekme yarışındaki kentleri acımasız bir rekabetin içine sürüklerken, öte yandan da kentte yaşayan sınıflar arasındaki gelir uçurumlarını iyiden iyiye artırıyor. Bu durumun, bilhassa 1980'lerden sonra, Türkiye için de söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Hatta seçim dönemlerinde sıkça tartışılan "belediye yardımları" meselesi, bir yönüyle bu sorunla ilgili... Tabi bir yönüyle de, sizin kullandığımız "patron-müşteri ilişkisi" metaforunu akla getiriyor. Türkiye'yi bu bağlamda nasıl değerlendiriyorsunuz?*

- Şimdi aslında ben, “patron-müşteri ilişkisi” yerine daha özet bir kelime kullanıyorum: “Kayırmacılık”, “siyasette kayırmacılık”. Rahmetli Mübaccel Hanım bu kelimeyi kullanmaya başlamıştı; benim de hocam. Şimdi bir toplumda kayırmacılık varsa orada demokratik bir toplumun aktif yurttaşını doğamaz. Yani demokrasi sakat demektir. Çünkü kayırmacılık nedir? Sen birtakım yurttaşına, öteki yurttaşlardan farklı olarak, siyasî sadakati karşılığı bir çıkar sağlıyorsun. Şimdi eğer bir yerde bir kayırmacılık varsa, hiçbir seçim, demokrasi kuralına göre meşru değildir. Rüşvet verilmiş demektir. Yani sandıktan çıkan doğru sayıysan da saymasan da meşru değildir; çünkü kayırmacılık vardır. Bu demokrasi ahlâkı bakımından temel bir problemdir ve ben bunun üstünde çok durdum. İki nedenden dolayı bunun üstünde durdum. Bunlardan biri şu: - Bizi ilgilendiriyor şehirci olarak- kayırmacılık devlet bütçesinden yapılamaz, çünkü Sayıştay yakalar yolsuzluğu. Kayırmacılık, “arsa spekülasyonu” üstünden yapılır. Ve genellikle politik bilimden gelenler, bu farklılığın çok ayırında değillerdir. Bu, demokrasi bakımından aktif, sorumlu, katılımcı yurttaşın ortaya çıkmasını engelliyor. Onun için biz eğer bir katılımcı pratik istiyorsak ve insan onuruna yakışan pratiğin katılımcılık olduğunu inanıyorsak, o ancak bu kayırmacı pratiklerle de mücadele edilmesi sonrasında ortaya çıkabilir. Yoksa çıkmaz. Çünkü adam bütün isteklerini, çıkarlarını bu kanaldan elde eder. Bizim sorunumuz birçok ülkenin de sorunu; bu pratiğin hâkim olmasıdır. TÜSES’ten çıkan bir kitabım var: “Onurlu Yaşam için Yeni bir Siyaset Yapma Biçimi”; orada bunun üstünde duruyorum. Yani nasıl bir demokrasi? Nasıl bir parti? Nasıl yerelle ilgili bir parti? Bizim demokrasimiz yerelden başlayarak kurulmalıdır, çünkü bizim esas yaşam alanımız yerel. Heidegger’in dediği gibi: “Biz bir yerde var oluyoruz, varlığımız orada anlam kazanıyor”. Hâlbuki bugün yerel siyaset ne durumda? Tamamen merkez tarafından işgal edilmiş durumda. Partilerin bütün yerel örgütleri, yerel konuları yerel kamu alanında tartışarak siyaset yapmıyorlar. Ne yapıyorlar? Merkezin çatışmasını yerelde yeniden üretiyorlar. Onun için yerel

siyaset, oradaki katılımcılıklar, orada elde edilen başarılar, yeni bir siyasî modelin doğması için çok önemli.

• *Dolayısıyla buradan şöyle bir sonuca varabilir miyiz hocam: Bu yakın zamanda yenilenen yerel yönetim yasaları, yine bizim her şeyi kanunla halletme geleneğimize uygun olarak ortaya çıkmıştır. Yani temelde ciddi bir değişiklik yok.*

- Aslında burada bir şey söyleyeyim, bu yerel demokrasinin güçlendirilmesi, 1973 sonrasında benim de içinde bulunduğum bir grubun geliştirdiği bir fikir. Bu fikir, sosyal demokrat çevrelerde gelişti. AKP iktidara geldiği zaman, aslında bu çevrelerin hazırladığı metinleri yasa olarak geçirmek istedi. Ama buna mevcut sosyal demokrat partiler karşı çıktılar. Miraslarına sahip çıkmadılar. Tabii bunun arkasında şu var; zannediyor ki, yerel yönetimler üniter devleti tehlikeye düşürecek bir ögedir. Hâlbuki Türkiye gibi nüfusu ve alanı büyük bir ülkede bu kadar merkezî bir yönetim hakikaten rasyonel değildir.

• *Biraz önce söylediğiniz üniter devlete zarar verme meselesi temel endişe kaynaklarından biri oluyor. Bu bağlamda değerlendirilen konulardan birisi de Bölgesel Kalkınma Ajansları. Siz bu konu üzerinde duruyorsunuz ve Türkiye'nin en yakıcı meselelerinden biri de bölgelerarası kalkınma farklılıkları. Bu gelişmeyi nasıl değerlendiriyorsunuz hocam?*

- Şimdi bakın, Türkiye' de bölge konusunu konuşmak her zaman bir takım adamlara çok alerjik gelmiştir. Yani ben bunu 1960'lardan beri yaşıyorum.

• *Kırmızı çizgilerimizden biri mi?*

- Evet. Hâlbuki işte bu bölge meselesi, bir ülkenin mekânsal farklılaşmasını kavrayamayan ve bütün siyasî teorilerini bir toplu iğne başının üstünde yer almış gibi mekânsal boyutu olmadan düşünenler için bir korku. Oysa biz böyle bir mekânda yaşıyoruz. Şimdi bölgesel konular,

bölgesel kalkınma ajansları, bir bakıma inovatif merkez olarak anlamlı olabilir. Ama ben bu yasa çıktığı zaman eleştirdim. İki yönden eleştirdim. Bir tanesi; devlet planlama bunu, merkezî olarak, Türkiye'nin bölge planlarını yapmak için bir fırsat olarak kullanmak istedi. Bu bence önemli bir sorun. Hâlbuki bunu daha inovatif, spontan olarak çalışan bir şey olarak düşünmek daha iyi. Şimdi bizde kurumsallaşmış olan bir başka planlama düzeyi var: İl düzeyi. Ve onların başında da sağlam birer aktör var: Valiler. Şimdi siz bir bölge düzeyi kuruyorsunuz, bunun temel uygulayıcı aktörü belli değil. Fransa'da bu vardı ama bölge valisi de vardı. Onun için burada ben bir kelime ürettim: “Aktör ontolojisi” diyorum. Aktör ontolojisiyle tutarlı değil yapılmak istenen. Böyle bir problemi var. Hem bölge planından beklenen şey çok belli olmayınca, hem de aktör ontolojisiyle tutarlılığı kurulmayınca, işte önemli belirsizliklerle karşı karşıya kalınıyor. Bu arada, bence gayet iyi kadrolar seçtiler, liyakat esasına göre iyi kadrolar seçtiler. Ve şimdi Devlet Planlama Teşkilatı, “bir bölge planı nasıl yapılır” el kitabı gibi bir şey üstünde çalışıyor. Yani hangi plan kararları nasıl üretilecek filan gibi. Bir de, ben o kitapları, yani el kitabını eleştirirken, yapılan bazı ön bölge kalkınma planları var, bir kısmına baktım, bunlar stratejik planlama için Türkiye'nin hazırladığı, devlet planlamanın hazırladığı bir şablon var, ona göre hazırlanmış. İşte kuvvetli yanlar, zayıf yanlar, fırsatlar... SWOT analizi yapılıyor. Ve sonra da, katılımcı süreçle elde edilmiş bazı sonuçlar sıralanıyor. Şimdi buna baktığınız zaman, böyle bir metni okuduğunuz zaman, burada o bölgenin kendisi yok oluyor. Ben şunu önerdim DPT'ye: Böyle bir el kitabı yönlendiremez. Bu, Batıda gelişmiş bütün o analiz tekniklerini yan yana koymakla olmaz. Vizyon vs.'nin de türemesi için, önce o bölge için çok ustaca yazılmış tarihî coğrafyalara ihtiyaç var. Onun üstüne oturmadığında, oturtamadığınızda, her şey biraz havada kalır.

• *Madem güncel meselelerden gidiyoruz, TOKİ ile ilgili de bir soru sormak isteriz hocam. Toplu Konut İdaresi'nin son dönemde ciddi bir atılımı var. Kuşkusuz nicelik açısından epey bir yol kat edildi. 400 bin, 500 bin gibi bir konut rakamına ulaşıldı ki, bu ciddi bir rakam. Fakat konutların niteliği açısından bazı tartışmalar*

söz konusu oldu. Nitekim Erdoğan Bayraktar da bu tek tip uygulamadan yavaş yavaş vazgeçeceklerini, uygulamayı biraz çeşitlendireceklerini söyledi. Siz nicelik ve nitelik açısından TOKİ uygulamalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Şöyle bir kıyaslama yaparsak, belki anlatacaklarım bir yere oturur. TOKİ bundan önce Yiğit Gülöksüz'ün yönetimi sırasında çok parlak bir dönem geçirdi. Ve o zaman devletin çok fazla kaynağı yoktu. Özal zamanındaki kaynaklar tüketilmişti, görelilik olarak kaynak azdı. Ama orada şöyle bir felsefe vardı: TOKİ kanununda, harcamalarının %2'ye yakınını araştırmaya sarf etmek gibi bir olanak var. Yiğit Bey gelinceye kadar kimse bunu kullanmamıştı. TOKİ birden araştırma alanına açıldı. Yapılacak binaları, Türkiye'nin olabildiğince en iyi mimarlarına yaptırarak. Sektörün bir çeşit fikrî öncülüğünü yüklenerek yaptığı zaman, meslek kamuoyunda çok benimsendi. Hâlbuki Bayraktar da becerikli bir adam... Yapsatçı mantığıyla becerikli bir adam... Şimdi tabii TOKİ gibi çok merkezî ve büyük öneme sahip bir kuruluşu yapsatçı mantığıyla, başarı kriterleri o mantıktan gelen bir ele alışıyla yönlendirmek kolay değil. Şimdi eksikliği çekilen nitelik bu... Hükümet de şöyle bir yanlış yapıyor bence: Hastane yapılacak, TOKİ yapsın. Bilmem ne yapılacak, TOKİ yapsın... Bu bir şeyi gösteriyor: TOKİ becerikli olarak inşaatları yapıyor. O zaman hükümete şunu sorarlar: "Bayındırlık Bakanlığı'nın işi ne? Niye Bayındırlık Bakanlığı'nı, senin esas işini yapar hâle getiremiyorsun?". Şimdi, TOKİ konut alanında, şehirleşme alanında diyelim bir şey yapacaksa, onun fikrî zenginliğini, öncülüğünü yapabilecek fikrî bir temelle beslemek gerekiyor. Beslemediğin zaman böyle bir sürü sayısal göstergelere dayandırılan bir başarı tartışması ortaya çıkıyor. Demek ki burada başka bir şey daha var. Hükümet bakımından ve rejimin tutarlılığı bakımından bir soru var: Hükümet özelleştirmeyi savunuyor, TOKİ ise tamamen ters bir uygulama. Ve özellikle tüm küçük müteahhitlik sektörünü de yok eden bir uygulamayla karşı karşıya. Şimdi böyle bir ideolojik tercihiniz olabilir, ama bunu açıkça söylemek lazım. Tersini söyleyip tersini yapmamak gerekir.

• Hocam çok tartışılan bir konuda daha fikrinizi almak isteriz. Biz aslında toplumsal gerçekliklerimizi Batıdan aldığımız kavramlarla açıklamayı pek severiz. Bu bağlamda, son dönemde üzerinde sıkça durulan kavramlardan biri de “İslamî Kalvinistler”. Meseleyi bizim açımızdan önemli kılan bir husus; bu kavramın bazı şehir isimleriyle de özdeş hale gelmiş olması. Kayseri başta olmak üzere, Konya gibi, Denizli gibi illerimizin iktisadî açıdan kayda değer bir performans sergilediklerini görüyoruz. Siz bu Anadolu kentlerinin kalkınmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Türkiye’de büyük bölgesel eşitsizlikler olduğu için, böyle şeylerin olmasını çok olumlu olarak görüyorum. Yani ya bunlar olmasaydı ne olacaktı? Yani bu önemli bir fırsat... Şimdi burada şöyle bir soru var: “sanayi öncesi toplumun dinî inançlarından, sanayi toplumunun dinî inançlarına geçiş nasıl oluyor” diye bir problemimiz var. Sanayi toplumu problemini daha önce Avrupa yaşadığı için, orada da, işte sanayi öncesi dönemin dinî inancının yeniden yorumlanarak, Protestanlık, Kalvinistlik gibi yorumlanarak, sanayi toplumuyla uyumlu hâle getiren bir süreç yaşanmış. Bunu da çeşitli teorisyenler, tarih kitapları koymuş. Şimdi bizde de böyle bir geçiş, yani nesnel tarafında böyle bir geçiş yaşanıyor. Ve tabii, eğer dini çok ciddi olarak alan gruplar varsa, konservatif Anadolu kentleri öyle, benim bakımından bir problem yok, ama onlar için önemli. Bunu dinin içinde meşru kılmak önemli. O zaman, bir şeyler oldu ki, yani bu yorumlar yapıldı ki, bunlar kuzu kuzu gerçekleşiyor. O zaman bunu araştıranlar burada bazı uyumların yapıldığını görüyorlar. Bence mesela, -çok güncele gelecek ama- kutlu doğum haftasında Deniz Baykal’ın konuşmasına bakarsanız, orada dinin kamusalıktaki sınırının yeniden tanımlanması gibi bir şey var. O da tabii temel metinlere dayanarak açıklamalar yapılıyor. Ama bunlar yorum. Yani Anadolu kentlerinde olanlarda böyle bir yorum oluyor. Şimdi şöyle bir soru karşımıza çıkıyor: Bu iyi mi? Bence iyi. Yani ya değişmeseydi? Yani daha çok değişebilir miydi? Değişebilirdi ama bu kadar değişmiş. Yani buradan çok fazla yakınmamak gerekiyor bence. Çünkü böyle bir değişme hızında, tek vitesli bir değişme olamaz. Değişik viteslerde değişme yaşayacak. Ve toplumun bir kesimi de böyle değişecek. Mühim olan değişmenin olma-

sıdır. Yani değiştiği zaman bugünkü aşırı kutuplaşmış bir toplum yerine, daha uyumlu bir toplumun oluşmasına doğru gidiliyor. Dikkat ederseniz bu tür yorumlamaları Kürt-Türk gerilimi, dinî ve laik gerilimini biraz geriye itti. Yani laik kesimden dinî kesimlere bakışta şöyle bir eğilim var: Bunlar köktenci, hiç değişmiyor. Hâlbuki orada bu sizin verdiğiniz örnekte görüldüğü üzere bir değişme oluyor. İşte değişme varsa, haberler çok fena değildir.

• *Hocam son olarak, Anadolu'yu konuşmuşken İstanbul'a değinmemek olmaz. Dünya kenti iddiaları İstanbul için hep söylenegelir. Türkiye de son dönemde uluslararası etkinlik sahasını nispeten genişletti. Bu çerçevede İstanbul'un gerçekten böyle bir iddiası olabilir mi? Neler söylersiniz?*

- Şimdi, İstanbul dünya kenti oldu; ondan hiç kuşum yok. Ve bu, dünya kenti olması, Sovyet sisteminin çözülmesiyle ilgili... Eğer Sovyet sistemi çözülmeseydi dünya kenti olamazdı. Zaten İstanbul 19. yüzyılda dünya kentiydi. Dünya kenti olmaktan çıkması Sovyet Devrimi'yle oldu. Onun için, sosyalist blok çözülünce pozisyonunu geri kazandı. Bugün İstanbul için yapılan uluslararası toplantılarda verilen rakamlar çok aydınlatıcı. Bir kere Avrupa'nın ikinci mega kenti. Londra ve İstanbul... Ötekiler hesapta yok. Ve dünya karar almaları bakımından dünyayı etkileyen ilk 8 içinde. İnsan kapitali bakımından 15. sırada; kapital ihracı bakımından 30. gibi. Ben Avrupa Birliği'ndeki sorumlularla konuşurken; "bakın size bir şey söyleyeceğim, birden düşünceniz değişecek" diyorum. Siz, bir ulus devlet olan Türkiye'yi içinize almayacaksınız. Bir dünya kenti İstanbul'u içinize alacaksınız. İstanbul'u almayacak mısınız? Soru bu; Türkiye'yi alacak mısınız, almayacak mısınız değil. İstanbul tüm Doğu Avrupa'yı derleyip toplayacak bir merkez. Şimdi ben şuna çok sahip çıkıyorum: Türkiye'de, bu büyük kentler terminolojisinde dikkat ederseniz "mega kent" terimi kullanılmıyor. Onda biraz benim de katkı oldu... Türkiye tarafının bir başarısı... Çünkü mega kent yakınmanın bir ifadesi. Bu, "çok büyük; başa çıkılmaz..." anlamına geliyor.

Hâlbuki “dünya kenti” kavramı bir programa işaret ediyor. İstanbul, dünya kenti... Büyüklüğü dolayısıyla değil; İstanbul’da Türk kapitalizmi, hinterlandına kapital ihraç ediyor. Yani örgütlüyor. En önemlisi sanat kapitali... İstanbul Kültür Sanat Vakfı olmasa, İstanbul’un dünya kentliği iddia edilemez. Ve bu bir devlet kuruluşu değil, bu sivil toplum kuruluşu. Yani bunlar çok önemli göstergeler. Ben 1994’de İstanbul için bir vizyon yazmıştım. Oradaki o vizyon sonra çok tuttu: “Yaşanabilir bir dünya kenti İstanbul”. Yani bu oldu. Şimdi İstanbul’daki o toplantı gösterdi ki; İstanbul’un içeriden görüldüğüyle dışarıdan görüldüğü farklı. Dışarıdan bir büyük başarı öyküsü olarak görülüyor İstanbul.

- *Hocam bizi konuk ettiğiniz için, vakit ayırdığınız için çok teşekkür ederiz.*

- Sağolun.

Prof. Dr. İlhan Tekeli: 1937 İzmir doğumlu. Şehir ve Bölge Plancısı, Sosyal Bilimci. Türkiye Bilimler Akademisi üyesidir. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü’nden emekli olmuştur. Aynı üniversitede doktora derslerini sürdürmektedir. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Tarih Vakfı’nın kurucu başkanlığını yapmıştır. 1989 yılında Selim İlkin’le birlikte Sedat Simavi Sosyal Bilimler Ödülü’nü, 1991 yılında Dünya Şehircilik Günü araştırma alanında Şehircilik Hizmet Ödülü’nü, 1994 yılında Mustafa Parlar Bilim Ödülü’nü, 2006 yılında Tübitak Hizmet Ödülü’nü aldı. Kentleşme, planlama, yerel yönetimler, Türkiye İktisat Tarihi, Tarih ve Coğrafya Metodolojisi, Makro Coğrafya, Siyasal Programlar vb. konularında çok sayıda yazısı ve kitabı vardır.